№ 179 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍԻ — 1913 — ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 179

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարեկանը 5 ր. 7 ամսականը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ՄԻԱՆ ՏԱՆ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction "Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղից 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

ադրես՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal "MSCHAK".

Յայտարարութիւնների համար պէտք է վճարել I էջում մի տող (պետիտ)—20 կ., IV էջում մի տող—10 կոպ. [illegible] ... ին Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и Ко, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում Морская, 11, Վարշավայում Маршалковская, 130, Վիլնոյում Большая 32, Պարիզում 8 Площадь Бирже.

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲ.

[illegible]

1913 թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կլինեն բաժանորդավճար 10 րուբլին, ձրիաբար կը ստանան հետեւեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» եւ հայ կինը», 2) «Մշակի» քառասնամեակ».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Մարիամ Յովհաննիսեան Եարեանը, Աննա Աբրահամեան Միրզոյեանը, Սօֆիա և Արշակ Գրիգորեանները իրանց զաւակներով սրտի անհուն կսկիծով յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին իրանց սիրելի՝

ՍԻՐԵԼԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԱԽԱԳ

ՎԱՐԴԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԵՆԻԿՈԼՈՓԵԱՆՑԻ

ՎԱՂԱԺԱՄ ՄԱՀԸ.

Թաղումը տեղի կունենայ Սղնախ քաղաքում այսօր, հինգշաբթի, օգոստոսի 15-ին.
637. 2—2

ՄԱՀՈՒԴԻ ՊԱՀԵՍՏԸ

ԸՆԿ.

Ս. Մ. ԿԻՐԱԿՈԶՕՎ ԵՒ Բ. Գ. ՕՀԱՆՕՎ

Արմենանսկի բազարում, Մանթաշեանի քարվանսարայում,

═ՓՈԽԱԴՐՎԱԾ Է═

Միևնոյն շէնութիւնը, կողքին.

տռ. օ. մ. 633. 2—2

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆԸ

ԵՒ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ

(Հիմնարկված 1886 թ.)

ՓՈԽԱԴՐՎԱԾ ԵՆ աւելի ընդարձակ շէնութիւն, որ կառուցված է յատկապէս ուսումնարանական հիմնարկութեան համար—Վելիկօկնեաժեսկայա փողոց, № 109, սեփ. տուն (Կրիլօվսկայա փողոցից՝ 3-րդ տունը).

Երկսեռ երեխաների ընդունելութիւն՝ 3—13 տարեկան.

Երեխաները պատրաստվում են պետական բոլոր դպրոցները մտնելու համար.

Յիշեալ հիմնարկութեան նպատակն է՝ երեխայի մտաւոր բոլոր ույժի հարմոնիական զարգացումը, դաստիարակչական լայն խնդիրներ և ֆիզիկական հարկաւոր զարգացումն. Շինութեան կից կան՝ ընդարձակ այգի, ուր երեխաները աշխատում են փորձառու ջեկավարի հսկողութեամբ, գրադարան-ընթերցարան, ձեռնարուեստի դասարան.

Ամեն օր շարժական խաղեր և երգեր՝ մարմնամարզութեամբ հանդերձ—դաստատուների հսկողութեամբ.

Մանկական-Պարտէզի պարապմունքներով և շարժական խաղերով հետաքրքրվողները կարող են այցելել երեքշաբթի և հինգշաբթի օրերը՝ առաւօտեան ժամը 10—12-ը.

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 15-ԻՑ.

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ՍԿԻԶԲԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 3-ԻՑ.

(հ.) տռ. 598. 5—4

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչէվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից), վաղօրօք գրվելու պայմանով։

Ընդունելութիւն կանացի, ներքին և մանկական խանգութիւն ունեցող երթեւեկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը։

Ընդունելութիւն պրոֆ. Մ. Ս. Սուբբոտինի կողմից վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, վաղօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը ցեր. ժամը 1—2-ը։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Յարութիւնեան, Ն. Ն. Վեսելօվզօրօվ, Վ. Ա. Զակրժէվսկի, Ի. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նօվիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ումիկեան, Ա. Ր. Փիշէր, Ս. Գ. Տաճպարոնեանց. Կօնսուլտանտ՝ պրօֆեսսօր Մ. Ս. Սուբբոտին.

(հ.կ.) տռ. 779. 100—80

ՆԿԱՐԻՉ

Ա. ՖԷԹՎԱՃԵԱՆԻ ԱՆԻԻ ԱԼԲՈՄԸ

գունատիպ

Լոյս տեսած Վիէննայի Գռաֆիշէ Քունստ Ինդուստրի Կայսերական Ընկերութեան տպարանում։

ՏԱԽՎՈՒՄ Է Թիֆլիսում. մեծաքանակ—Մաթիեւոսեանցի խանութում (Մադաթեան կղզի). իսկ հատով—«Բլան է Նուար» խանութում և «Գուտենբերգ» գրավաճառանոցում։

Գինը—հատով՝ 1 ր. 20 կ., մեծաքանակ գնողներին զեղչ 20%.

(հ.կ.) տռ. 423. 25—24

ԲԺԻՇԿ

ԾՈՒԾԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը։ Հասցէն՝ Ռտիշչէվսկայա № 1.

տռ. (ե.հ.կ.) 4. 100—89

ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ և ՆՈՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼԻՔՆԵՐԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ սկսվելու են օգոստոսի 26-ին.

Լայն չափով տալու տեղեր կան առաջին դասարանում և երրորդ հիմնական դասարանում (ուս. VI տ.). Մնացած դասարաններում սահմանափակ թւով։

Խնդիրների հետ պէտք է ներկայացնել ծննդեան և ծաղկի վկայաթղթերը մինչև օգոստոսի 26-ը։

Հոգաբարձութիւն Գայիանեան օր. դպրոցի

տռ. (15, 17, 24, 25) 632. 4—1

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՄԵԾ ՑԻՐԿ

ԵՂԲ. ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ

սեփական ամարային շինութիւն, Մուշտայիդ այգու մուտքին մօտ. Այսօր, օգոստոսի 15-ին, տեղի կունենայ երկու չեղած տօնական հանդիսաւոր ներկայացում. Ցերեկով պակասեցված գներով, որին կը մասնակցեն արտակարգ ռովայնախօս Բրօկարս, տուրնիստ Լվօվ, սալտօմօրտալիստ Ժօզէֆ, ծաղրածուներ Րօբերտս և եղբ. Վինչէնցօ և ուրիշները։ Ցերեկով երեխաները ձրի կը հեծնեն պօնիների և փոքրիկ ձիերի վրա։ Ցերեկվայ ներկայացման սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 2 և կէսին։ Երեկոյեան Վիէննայի ցիրկի օրինակով, բոլորովին փոփոխված ծրագրով մեծ ներկայացում։ Մի մոռանաք, որ օդում նշանաւոր թռչողները մնում են կարճ ժամանակով, որոնք և այսօր նորանոր ձևեր կը կատարեն։ Հանդէս է գալու անմրցակից-ձիգիտ օր. ԹԱՄԱՐԱՆ։ Հանդէս են գալու պայթող աւտոմօբիլով երաժիշտներ Բրօկարսը։ Հանդէս կը գայ ժողովրդական ծաղրածու Րօբէրտսը իր արտասովոր էշի և խօսող շան հետ։ Այսօր նոյնպէս մասնակցում են սիրելի կատակախօս եղբ. Վինչէնցօները։ Երեկոյեան ներկայացման սկիզբն է ժամը 8 և կէսին։

տռ. 638 1—1

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ.
ПОЛНОМѢРНЫЕ

ОБОИ

ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ №7.

(հ. կ.) 357. 50—30

ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Լոյս օգոստոսի 14-ի գիշերը Թիֆլիսում վախճանվեց Գէորգ Բարխուդարեանը։

Հայ հասարակութիւնը յիշում է Բարխուդարեանին դեռ ևս «Հիւսիսափայլի» էջերից, որտեղ նա զետեղել էր իր բանաստեղծական առաջին փորձերը և գրաւել իր վրա հայ գրական աշխարհի ուշադրութիւնը։

Այնուհետև նա տուեց մեզ Շիլլերի նշանաւոր գրութիւնների թարգմանութիւնները և մեծապէս նպաստեց գերմանական համակրելի տաղանդի ժողովրդականացմանը մեր մէջ։

Բարխուդարեանը բացի այդ կատարեց ուրիշ թարգմանութիւններ, տուեց մի ինքնուրոյն պիէս, որի նիւթը վերցված էր հայ կեանքից, մասնակցեց գրական ձեռնարկութիւնների և յայտնի եղաւ իբրև մանկավարժական գործող։

Մենք կը տանք աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ հանգուցեալի մասին. իսկ այժմ նրա մահի թարմ տպաւորութեան տակ յայտնում ենք մեր խորին յարգանքը բանաստեղծի յիշատակին և անկեղծ վիշտ՝ հայ գրականութեան հասած կորստի համար։

ՎՏԱՆԳՎԱԾ Է

Ցաւալի է արձանագրել, բայց իրողութիւն է, որ մեր երկրի մի նշանաւոր մասի բերքը անբաւարար է։

Գլխաւոր պատճառը այս տարվայ անմխիթար դրութեան՝ երաշտն է։

Երկարատև երաշտը։

Այնպիսի նշանաւոր սարաւանդ, ինչպէս ընդարձակ Շիրակն է, ստացել է շատ սակաւ հացահատիկ և խոտ։ Նոյն դրութեան մէջն են և միւս սարաւանդները Երևանի, Գանձակի և Կարսի նահանգներում։

Պակաս է պաշարը թէ գիւղացու և թէ նրա տան կենդանիների համար։ Հացը սկսել է թանգանալ և աւելի ևս կը թանգանար, եթէ չը չափաւորէր այդ թանգութիւնը և չը հակակշռէր նրան Եւրոպական Ռուսաստանի նահանգների նպաստաւոր բերքը, որի շնորհիւ հացի գինը նոյն իսկ պակասել է։

Հացը կարող է բերվել հեռուից երկաթուղիներով, ուստի հնարաւորութիւն կայ մի որոշ սահման մաքառել նրա նուազ բերքի դէմ։ Իսկ այնպիսի մթերքներ, ինչպէս խոտն և դարմանն են, անյարմար են հեռաւոր փոխադրութեան համար, ուստի և սաստիկ թանգանում են ներկայումս, և մենք պէտք է արձանագրենք, որ այժմ՝ օգոստոս ամսին նրանց գները օրից օր աւելանում են և օրինակ Ալէքսանդրապոլում դարմանի պուդը գնահատվում է 40—50 կ., խոտն էլ համարեա նոյնպէս։ Այդ գներով դժուար է պահել տան կենդանիներին վաճառանոցից առնված կերակրատեղերով, ուստի և կենդանիները սկսել են ծախել մեծ քանակութեամբ [illegible] ...

[illegible] ... շուտով ազդեցութիւնը։ Բայց անցան շաբաթներ անհամբեր սպասումների մէջ, և անձրևներ չեկան։

Այնպիսի արժէքաւոր բոյսեր, ինչպէս բամբակն է, շատ շրջաններում փչացել են ջրի պակասութեան պատճառով և այսուհետև դժուարութեամբ կը կազդուրվեն։

Ճիշդ է, կան մեր երկրի մէջ շրջաններ, օրինակ Թիֆլիսի նահանգի մի քանի գաւառներ, որտեղ բերքը առատ է, բայց ընդհանրապէս տարին եղաւ աննպաստ։ Երաշտը ցամաքեցրեց բուսականութեան մեծագոյն մասը։

Այսուհետև անձրևները շատ քիչ կօգնեն բուսականութեան։

Վիճակագրական թւեր չը կան մեր երկրի ընթացիկ տնտեսական կեանքի փոփոխութիւնների և ընդհանուր վիճակի մասին։

Եւ այդ հանգամանքը աւելի ևս ծանրակշիռ է ներկայանում այնպիսի կրիտիկական ժամանակներում, երբ ժողովրդի բարօրութիւնը վտանգված բնաւորութիւն է ստանում։

Ա. Քալանթար

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻՑ

Մօրուքն ու գլխարկը որպէս ազգերի համերաշխութիւնը վտանգող ֆակտօրներ.—Օրուան պարօլան.—Մութ հեռանկար։

Էրզրում, 8 օգոստոսի

Էրզրումից ս. Կարապետ և Մուշի դաշտ գնացողներից ոմանք փոխանակ ֆէսի՝ եւրոպական գլխարկներ են ունեցել իրանց գլխին. այդ անփափկանկատութիւնը պատճառ է դառել, որ թիւրք կառավարութեան աչքում «վտանգվի հայ-թիւրք ազգերի եղբայրութեան և համերաշխութեան գաղափարը»։

Ինչ մեղքս թագցնեմ, բացի շափկաներից, ոմանք ունեցել են նաև զանազան ձևի մօրուքներ, կզակի վրա կամ շրթունքի տակ, երկար, կարճ, բարակ, կլոր և այլ ձևերով։

Եւ ահա ամբողջ Մուշի շրջանի թիւրքն ու քիւրդն ու նաև կառավարութիւնն իրար են անցնում։

— Ֆէդայիներ են եկել, հազարաւոր զօրքեր են բերել, տեղացի հայերին բանի գինում են, ռմբաններ են բերել... հայերը ապստամբվելու են շուտով... Եկւորների մէջ կան ռուսական գեներալներ, հազարապետներ (համաձայն մօրուքի ծաւալին ու գլխարկի ֆօրմին) և այլն։

Մուշի կառավարութիւնը շտապում է վտանգը դիմաւորելու համար զինւորական իշխանութեան օժանդակութիւնը խնդրել։ Կարգադրվում է անյապաղ ձերբակալել ֆէդայիներին։ Ձիաւոր ոստիկանների և հետեւակ զինւորների խմբեր են ուղարկվում ոռոնելու նրանց։

Կառավարական զօրքն Աշտիշատի մօտ գտնում է «ֆէդայիների» հետքը։ Իսկոյն պաշարողական շղթայ է կազմվում, զինւորները ռազմական դիրքեր են գրաւում և վերջապէս ձերբակալում «ֆէդայիներին», որոնք գնացվել էին—գիտէք ինչով—Աշտիշատում ևս հայ գրերի և տպագրութեան տօնը խնճ ու կրակ «փառքով» կրկնելու պատրաստութիւններով։

Զինւորների հրամանատարը բաւական կոպիտ վարվեցողութեամբ ջոկում է գլխակաւորներին ու մօրուքաւորներին, որպէս ամենից աւելի վտանգաւորների, և զինւորական ուժեղ հսկողութեան տակ փոխադրում է Մուշ։

Արմէն-Կարօն շտապում է իր անձնաւորութիւնը ծանօթացնել զինւորների հրամանատարին.

— Օսմ. պարլամենտի անդամ...

— Ոչ մի խօսք,—պատասխանում է հրամանատարը,—հրամայված է ձերբակալել ֆէդայիներին, և ես պարտաւոր եմ գործադրել հրամանը։

Ձերբակալվածները—որոնց շարքումն են Ռուստամ, Ջնդի, Արմէն-Կարօ—Մուշ հասնելիս՝ ժողովուրդը մատնվում է ահ ու սարսափի։

Մուշի կառավարութիւնը քննութիւն է կատարում, պարզվում է թիւրիմացութիւնը, ազատվում են ձերբակալվածները։ Կառավարութիւնը շտապում է ներողութիւն խնդրել, միաժամանակ յայտնելով որ թիւրիմացութիւնը ծագել է նրանից, որ եկւորները եւրոպական գլխարկներ և մօրուքներ են ունեցել, ինչ որ անվայել էր, քանի որ պատճառ է դառնում «ազգերի եղբայրութիւնը վտանգելու»։

Ահա այսպէս է կեանքը Թիւրքահայաստանում, որտեղ մօրուքն իսկ կարող է ազգային կրքեր բորբոքել, մասսայական ձերբակալութիւնների տեղի տալ և այլն։ Մի մոռանաք, որ Թիւրքահայաստանը այժմ արդէն օժտված է թիւրքական ռէֆօրմներով։

Մուշի հայերը մերժել են մասնակցել թիւրքական ռէֆօրմների համար նահանգային ժողովի ընտրութիւններին։

—

Թիւրքական ռէֆօրմներից մի ուրիշ դրուագ։

Էրզրումի ոստիկանապետը հրամայել է հայերին, որ թատրոնի և այլ նման յայտարարութիւնները լինեն նաև թիւրքերէն լեզուով։ Լուսամիտ ոստիկանապետը իր պահանջը հիմնաւորում է այն պատճառաբանութեամբ, որ սոսկ հայերէն լեզուով եղած յայտարարութիւնները կարող են «ազգերի միաբանութեան և համերաշխութեան գաղափարը վտանգել...»։

Զաւեք, բէլան ընկանք «ազգերի համերաշխութեան գաղափարի» ձեռքում։

Տեղական «Ցառաջ» թերթը թոյլ կերպով բողոքում է, և ահա իթթիհադական «Ալ Բայրակը» խիստ լեզուով քննադատում է «Ցառաջին»՝ որպէս «ազգերի միաբանութիւնը աւրող գաղափարներ տարածողի», անում է սպառնալիքներ, խիստ լեզուով ազդարարում զգուշանալ «Հայաստան» և «հայկական նահանգներ» բառերը գործածելուց, քանի որ այդ և նման բառերը «հակառակ են ազգերի միաբանութեան և համերաշխութեան գաղափարին»։

Պարզ նկատելի է, որ թիւրքերի լեզուն շատ է երկարել Էդիրնէի վերագրաւումից յետոյ։ Բազմաթիւ դէպքեր ու փաստեր կան թէ մամուլի և թէ առօրեայ կեանքի մէջ։

Եթէ թիւրքերին աջողվի պահել Էդիրնէն, որով յաղթանակած են լինում Եւրոպայի միացեալ կամքին, այդ պարագայում խէրը տեսէք ռէֆորմներին էլ, հայ ժողովրդի կեանքի ապահովութեանն էլ և դեռ աւելի։

Կօղակ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՑ

Վան, 3 օգոստոսի

Մոկաց գաւառում սպանվել է Կեղբեզ գիւղացի Գրիգոր Կակոսեան. սա համագիւղացի Վարդան Մարտիրոսեանի հետ ճանապարհում գնալիս յարձակումն է կրում քիւրդ աւազակներից։ Վարդանը փախչելով ազատվում է, իսկ Գրիգոր սաստիկ տանջանքներով սպանվում և մարմինը յօշոտվում է գնդակի և դաշոյնի բազմաթիւ հարուածներով։

Յուլիսի 21-ին օրը ցերեկով մի սպանութիւն էլ պատահեց քաղաքումս։ Նորաշէնի եկեղեցու առջևի հրապարակի վրա սպանվեց սուլի Մելօ անունով մի հայ, որ, ասում են, մէկն էր տեղիս շանտաժիստներից ու պարապվում էր գողութեամբ և դրամաշորթութեամբ. սա մի քանի ընկերների հետ վերջին օրերում մի ձի էր գնել մի քիւրդից և փոխարէն տուել տասն հատ կեղծ ոսկիներ։ Կառավարութիւնն արդէն հետամուտ էր նրան ձերբակալելու, ուստի այս վախճանը ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառեց. սպանութիւնը վերագրում են տէրրօրի, իսկ սպանողն է մի անծանօթ հայ։

Ռումէլիից տեղս փոխադրված ոստիկանների շահատակութիւններից մի նշոյլ, թէ նրանք ինչպէս են կառավարել Ռումէլին և այժմ էլ ինչպէս են կառավարում Հայաստանի գաւառները, ուր ուղարկվել են որպէս բարեկարգիչներ։ Երկու օր առաջ քաղաքիս շուկայում մի քիւրդ մի հայ առևտրականի կրպակից ինչ-որ գողութիւն է անում. դրացիները տեսնում ու պարտաւորեցնում են քիւրդին, որ գողացած իրը վերադարձնէ կրպակատիրոջ. այս դալմադալի ժամանակ վրա է հասնում Ռումէլիի ոստիկաններից Հասանը ու, փոխանակ գողին յանդիմանելու, որի վրայից գողցած իրեղէններն արդէն դուրս էին հանվել, յանդիմանում ու սոսկալի հայհոյութիւններ է տեղում հայերի գլխին, մինչև իսկ սուր է քաշում՝ իբր թէ սրանք կոպիտ վերաբերմունք են ունեցել գողի հետ, հայհոյում է դին, մահնաբ (կրօն, հաւատ) և աւելացնում է. «Հայեր, գիտցած եղէք, մենք Ռումէլիից եկել ենք ձեր ջանի (անձի) համար»։ Այսինքն՝ ասել է ուզում՝ ինչ կերպով Ռումէլին բարեկարգեցինք՝ այստեղ էլ նոյն կերպով պիտի բարեկարգենք։ Թիւրք պօլիցիականի այս տգեղ վարմունքի համար բողոք է տրվել վալիին, բայց դժուարանում ենք հաւատալ, որ կը պատժվեն այս և սրա նման «բարեկարգիչները»։ Ռումէլիի ոստիկանները քանիցս անգամ ցոյց են տուել նման կոպիտ և սպառնական տակտիկ։

Մարակ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԹԵՐԱԿՂԶՈՒՄ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

13 օգոստոսի

Սօֆիա.—Թիւրքական զօրքերը գրաւեցին Գիւմիւլջինան և Մուստանլին։

Սօֆիա.—43 յոյներ, ի թիւս որոց Կաւանիի 14 բնակիչներն ու Կաւալայի 29 բնակիչները, այդ քաղաքի եպիսկոպոսի հետ միասին, որոնք կալանաւորվել էին պատերազմի սկզբում և տարվել Բօլգարիա, արձակվելով բանտից՝ վերադարձվում են հայրենիք։

Սօֆիա.—Մամուլը շատ համակրութեամբ է խօսում Ալբանիայի մասին։ «Վեչերնայա Պօչտա», ծանրանալով Վիէննայում կայացած մակէդօնօ-ալբանական բանկէտի նշանակութեան վրա, շեշտում է բօլգարական և ալբանական ժողովուրդների շահերի նոյնութիւնը, երկուսն էլ սարսափած են սերբերից, և մատնանիշ է անում այդ բանի վրա իբրև սկզբնաւորութիւն բօլգարօ-ալբանական դաշնակցութեան։

Բէլգրադ.—Թագաւորը Պաշիչի ներկայութեամբ հանդիսաւոր ունկնդրութեան ընդունեց ռումինական դեսպանին, որը յանձնեց Կարլոս I-ի շքանշանը և ռումինական թագաւորի ինքնագիր նամակը։

Հօֆմէյստէր Հարտվիգը արձակուրդով գնաց Նաուհէյմ։

Եկաւ Վուկօտիչը սերբ-բօլգարական սահմանագիծը վերջնականապէս որոշելու համար։ Լաւատեղեակ աղբիւրները ասում են, որ հարցը կը լուծվի առանց դժուարութիւնների։

Բէլգրադ.—«Պրէսս-Բիւրօն» հաղորդում է, որ եկաւ միջազգային յանձնաժողովը քննութիւն կատարելու Բալկաններում կատարված անգթութիւնների մասին և պարզելու պատերազմի տնտեսական հետևանքները։ Սերբիան, որին վիճակված է եղել տանելու իր հակառակորդի սարսափելի անգթութիւնները, թոյլատրեց յանձնաժողովին գործելու, բայց պահանջեց կազմից հեռացնել Միլիւկօվին, ի նկատի առնելով նրա աչառու և թշնամական վերաբերմունքը դէպի սերբ ազգը։ Որովհետև յանձնաժողովի միւս անդամները իրանց համերաշխ յայտնեցին Միլիւկօվի հետ (?) և որ յանձնաժողովը այլ ևս չի կարող յոյս դնել Սերբիայի աջակցութեան վրա, ուստի սերբ կառավարութիւնը լիակատար նախազգուշութեամբ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առաւ, որպէսզի յանձնաժողովը կարողանայ գնալ Սալօնիկ։

Բէլգրադ.—Լոյս օգոստոսի 13-ի գիշերը աշակերտների մի խումբ «Մոսկվա» հիւրանոցում մօտեցաւ այն սենեակին, ուր նստած էր Միլիւկօվը, կարդաց նրա յօդուածները Սերբիայի դէմ և առաջարկեց նրան, իբրև սերբ ժողովրդի բացարձակ թշնամու, անմիջապէս հեռանալ Սերբիայի սահմաններից։ Փոխադարձ հակաճառութիւնների ժամանակ երիտասարդների թիւը աւելացաւ։ Միլիւկօվը հարկադրված էր հեռանալու և յայտնեց, որ անմիջապէս կը հեռանայ Սերբիայից։ Օգոստոսի 13-ին Միլիւկօվը միջազգային յանձնաժողովի միւս անդամների հետ միասին գնաց Սալօնիկ։

Կահիրէ.—Եգիպտական կառավարութիւնը խնդրեց յունական դիպլոմատիական գործակալին արգելք լինել յունական գաղութի ցոյցերին՝ հաշտութիւն կնքելու և յունական յաղթութիւնների առիթով, որովհետև դա կարող է վիրաւորել եգիպտական մահմեդականների ազգային զգացմունքը և թիւրիմացութիւններ առաջ բերել։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐԻԶԻՑ

I

Եգէյեան կղզիների հարցը.—Ալբանական սահմանագիծը.—Ադրիանուպօլսի խնդիրը։

Պարիզ, 16 օգոստ. (Ն. տ.)

Բալկանեան երկրորդ պատերազմից յետոյ, միջազգային դիւանագիտութեան զբաղման առարկան կազմում են երեք կարևոր հարցեր՝ Եգէյեան կղզիները, Ալբանիայի սահմանագիծը և Ադրիանուպօլսից Թիւրքիային վտարելու խնդիրը։

Անցեալ անգամ ցոյց տուի, թէ ինչ էր Իտալիայի դիրքը կղզիների նկատմամբ։ Նրա տեսակէտով, կղզիների հարցը կարգադրված է Լօզանի դաշնագրութեամբ, ըստ որում ինքը պարտաւորվում է այն ժամանակ միայն կղզիները վերադարձնել Թիւրքիային, երբ սա տրիպօլսեան իր բանակը յետ կանչէ։ Լօնդօնի դեսպանախորհուրդը իր վերջին նիստում հարցը լուծեց սըր Էդուարդ Գրէյի ներկայացրած բանաձևի համաձայն։ Իտալիան պարտաւորվում է յարգել իր խոստումը, այսինքն՝ կղզիներից դուրս հանել իր զօրաբանակը, երբ Թիւրքիան իրագործէ Լօզանի դաշնագրութեան պայմանները։ Եւրոպան ազատ է այնուհետև ընդհանուր հաւանութեամբ որոշելու, թէ ում պիտի պատկանի նրանց սեփականութիւնը։

Այս բանաձևը, ուրեմն, բացորոշապէս ճշդում է Լօզանի դաշնագրութեան տեքստը, այն տարբերութեամբ միայն, որ կղզիները փոխանակ Թիւրքիային վերադարձնելու՝ պիտի յանձնվեն Եւրոպային, որ իր կողմից պիտի որոշէ, թէ վերստին Թիւրքիա՞ն պիտի դառնայ նրանց սեփականատէրը թէ, ընդհակառակը, Յունաստանը։

Համաձայն այս կարգադրութեան, իտալական տիրապետութիւնը լոկ ժամանակաւոր բնոյթ ունի։ Սակայն դա լոկ մի իրաւական լուծումն է, որովհետև իրականութեան մէջ խնդիրը այդպիսի պարզութեամբ չէ ներկայանում։ Արդարև, Թիւրքիան լաւ գիտէ, որ կղզիների վրա յոյս չէ կարելի ունենալ, որ նրանք անդառնալի կերպով կորել են, և որովհետև նա չէ ցանկանում, որ նրանք յանձնվեն Յունաստանին, ուստի նորանոր յետաձգումներով պիտի աշխատի իրերի արդի վիճակը պահպանել։ Միւս կողմից՝ Իտալիան ևս ցանկանալով իր տիրապետութիւնը տևականացնել, պիտի պատճառաբանէ Թիւրքիայի ընդդիմութիւնը, քանի որ իր խոստման յարգումը պայմանաւորված է Թիւրքիայի պարտաւորութիւնների իրագործումով։ Երկու կողմերն էլ, ուրեմն, տարբեր նկատումներով շահագրգռված են և պիտի ջանան Լօնդօնի դեսպանախորհրդի որոշման գործադրութիւնը յապաղեցնել։

Այդ տեսակէտից, ուշադրաւ մի երևոյթ է ներկայացնում իտալական քաղաքական շրջանակների և մամուլի արտայայտած կարծիքը։ Լօնդօնի բանաձևը նրանք նկատում են առհասարակ որպէս մի նոր պայմանաժամ, որի ընթացքում իտալական դիւանագիտութիւնը պիտի ջանայ ամրապնդել իր տիրապետութիւնը մէկ կամ մի քանի կղզում։

Կարելի է ասել, հետևաբար, որ անգլիական բանաձևը վերջնականապէս չի հարթել դժուարութիւնները։ Կայացած համաձայնութիւնը մի պրօտօկոլ է, որ ապագան թողնում է անորոշ։

Եթէ Իտալիան յամառի մնալ կղզիներում, անխուսափելիօրէն Ասիական Թիւրքիայի ժառանգութեան հարցն է, որ պիտի արծարծվի։ Արևելեան Միջերկրականի մէջ դառնալով զօրակշռող ոյժ, Իտալիան պիտի ձգտէ Ասիական Թիւրքիայի ափերը նուաճելու, այնպէս որ կղզիների հարցը եւրոպական նշանակութիւն ունեցող մի պրօբլէմ է, որ շահագրգռում է բոլոր պետութեանց։

Սըր Էդուարդ Գրէյը ամսիս 12-ին անգլիական պարլամենտում արտասանած իր ճառի մէջ արդէն անդրադարձել է այդ խնդրին, շեշտելով այն վտանգները, որոնք կարող են ծագել մի այդպիսի պատահականութիւնից։

«Եթէ այդ կղզիներից մէկը,—ասել է նա,—տևական կերպով մի մեծ պետութեան տիրապետութեան տակ ընկնեն, ծանր նշանակութիւն ունեցող և մեծ դժուարութիւններ պատճառող խնդիրներ պիտի յարուցվեն... Եգէյեան ծովի կղզիների հարցը եւրոպական բնաւորութիւն ունի և պիտի վճռվի բոլոր պետութեանց համաձայնութեամբ»։

Բայց թէ ինչ միջոցներով կարելի է առաջն առնել ապագայ այդ կնճիռների ու ապահովել Լօնդօնի դեսպանախորհրդի որոշման գործադրութիւնը, այդ մասին շատ դժուար է մի բան ասել։

Նոյն անստուգութիւնը տիրում է և Ալբանիայի սահմանների նկատմամբ։ Իտալիայի և Աւստրիայի ռազմագիտական նկատումների վրա յենվելով՝ Ստիլօսի հովիտը և Կօրիցայի նահանգը կցվեցին Ալբանիային։ Յոյն-ալբանական սահմանագիծը վերջնականապէս ճշդելու համար ընտրվեց և մի միջազգային յանձնախումբ, որի աշխատանքները յայտնի չէ թէ ինչ պայմանների վրա պիտի հիմնվեն։ Ցեղագրական և աշխարհագրական պայմանները չափազանց դժուար է որոշել, որովհետև Ալբանիայի և Յունաստանի սահմանների բաժանման գծի վրա կայ մի նահանգ, որ բնակված է Souf կոչված ցեղով, որի ծագումը անյայտ է և որը այսօր նոյն չափով ալբանացի է, որքան և յոյն։ Բառերը, ժողովրդական բարբառները անբաւական են, ուրեմն, որոշելու թէ՝ այդ նահանգը Յունաստանին է պատկանելու թէ՞ Ալբանիային։ Իսկ ազգութիւնների որոշման միակ փորձաքարը—բնակիչների կամքը—որևէ նկատողութեան չը պիտի առնվի միջազգային յանձնախմբի կողմից։

Իրերի այդ դրութեան մէջ, միջազգային յանձնախումբը՝ ստիպված՝ հաշւի պիտի առնէ աւստրօ-իտալական պահանջները, որոնք բացարձակապէս հակառակ են Յունաստանի ձգտումներին։

Եւրոպական դիւանագիտութիւնը, ուրեմն, դեռ երկար բանակցութիւնների ու կոմպրօմիսների կարիք ունի՝ Եգէյեան կղզիների և Ալբանիայի սահմանագծի մասին մի վերջնական կարգադրութեան յանգելու համար։

Ամենաբարդ ու կնճռոտ խնդիրը, սակայն, Ադրիանուպօլսից Թիւրքիային հեռացնելու ծրագիրն է, որը այժմ ևս աւելի ծանրանում է թիւրքական բանակի առաջխաղացումով։

Ե. Սաֆրաստ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

13 օգոստոսի

Պետերբուրգ.—Հրատարակված է Կովկասի փոխարքային վերապահված՝ Կասպից ծովում լողացող ամբողջ առևտր. նաւատորմի, Կովկասի զանազան տեղերում ուժեղացված հսկողութիւնը պահպանելու և արտակարգ պահպանութիւնը Բագուի քաղաքապետութեան պահպանելու վերաբերմամբ յատուկ լիազօրութիւնների ժամանակամիջոցը երկարաձգելու մասին։

Թոյլատրված է, հիմնական օրէնքների 87-րդ յօդուածի հիման վրա, բոլոր կարգի սպառողների համար արտասահմանից առանց մաքսի նաւթ բերել կայսրութեան մէջ մինչև 1913 թւի դեկտեմբերի 15-ը։

Հաագա.—Կօրտ-Վանդերլինդէնին յանձնարարվեց կաբինէտ կազմել։ Կաբինէտը արդէն կազմված է։ Նոր մինիստրներ նշանակելը կը կայանայ խաղաղութեան պալատի օծման հանդէսները վերջանալուց յետոյ։

Տրիէստ.—Փոխարքայութիւնը պահանջել է Տրիէստի քաղաքային ինքնավարութիւնից արձակել քաղաքային ծառայողներից մի քանիսին, որոնք միապետութեան հպատակները չեն, այլ գլխաւորապէս իտալական հպատակներ։ Այդ հրամանը, որ հիմնված է Աւստրիայի հիմնական օրէնքների վրա, խոշոր անբաւականութիւն է ա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԷՊԻ ԳԱՆՁԱՍԱՐԻ ՎԱՆՔԸ *)

(Շուշու թեմական դպրոցի 75-ամեակի առիթով)

VI

Նախաճաշից յետոյ հիւրերը և պատգամաւորները ժողովվեցին վանքի առաջ, հ. հ. Զալէնի և Բարկէնի գլխաւորութեամբ, ուր լուսանկարիչ Միրաքեանը խմբովին նկարեց մի քանի տեսակի։

Ապա սկսվեց պատարագը, որի ժամանակ տասից աւելի քահանաներից ու երկու վարդապետներից զատ մասնակցում էին նաև քաղաքից եկած եկեղեցիների սպասաւորները։

Պատգամաւորները շարքով կանգնած էին մինչև պատարագի վերջը, որից յետոյ սեղանի առաջից շարժվեցին դէպի Բաղդասար միտրոպոլիտի գերեզմանը։

Հոգեհանգիստը կատարվեց մեծ շուքով։ Թեմ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը պսակ էր դրել գերեզմանի վրա, իսկ Մեղրեցոց եկեղեցու երէցփոխ Ա. Մանգասարեանը, որը միևնոյն ժամանակ Շուշու բոլոր արհեստաւորների ներկայացուցիչն էր, ընդհանուր արհեստաւորների կողմից պսակ էր դրել գերեզմանի գլխին։ Ապա շարքով գերեզմանի շուրջը կանգնել էին Միք. Եղիազարեան, Համազասպ Եսայեան, Ս. քահ. Տէր-Իսրայէլեան և Յովս. Տէր-Աւետիքեան Ագուլեցոց եկեղ. ծխականների և ծխական դպրոցի կողմից, Յովհ. Դաւթեան (Իվանապեր) Որբանոցի կողմից, Լևոն-բէկ Մինասբէկեան՝ Կ. Հ. Բ. Ընկ. Շուշու ճիւղի կողմից, Մովսէս-բէկ Իսզբաշեան և Լևոն Շաքարեան՝ կենտ. յօբ. յանձնաժողովի կողմից, Ղազանչեցոց եկեղեցու և դպրոցի կողմից՝ Եղիշէ քահ. Թարխանեան և երգ.-հաւատ. Եգոր Յարութիւնեան, բժ. Սադեան՝ Բագուի դպրոցների կողմից, Մարխամեան օր. դպրոցի կողմից՝ ուսուցիչ Յովհ. Ստեփանեան, Թեմ. դպրոցի ուսուցչութեան կողմից՝ Իսահակ Տէր-Ղազարեան, դպրոցի նախկին սաների կողմից՝ Կիրակոս Գաբրիէլեան, «Մշակի» խմբագրութեան կողմից՝ տողերիս գրողը և այլն և այլն։

Հոգեհանգստից յետոյ՝ սինօդի անդամ Բարկէն վ. դամբանական խօսեց գերեզմանի վրա, նկարագրելով ու ծանօթացնելով Բաղդասար միտրոպոլիտի փայլուն գործերի հետ և շեշտեց հայ հոգևորականութեան մատուցած մեծամեծ ծառայութիւնները ազգին ու եկեղեցուն։

Հ. Զալէնի կարգադրութեամբ հոգեհանգստից վերջ խմբովին լուսանկարվեցինք։

Մինչև ճաշի պատրաստվելը, վանքի բակում հիւրերը, պատգամաւորները և գիւղացիների ներկայացուցիչները խմբերով կանգնած զրուցում էին օրվայ հարցերի շուրջը։ Վանքի հողերում դարերով հաստատված գիւղացիութիւնից մի խումբ, բաղկացած ծերունիներից, որպէս պատգամաւորութիւն ներկայացաւ սինօդի անդամ Բարկէն վարդապետին. այդ պատգամաւորութեան միտքն այն էր, ինչ որ նախորդ օրը Ջրաղացի մօտ հանդիպանալիս գիւղացիք գանգատվեցին վանքի կալուածների կառավարչից։ Այդ մասին գիւղացիները հ. Բարկէնին ցոյց տուին Բաղդասար միտրոպոլիտի ձեռագիր գրուածքը, որով տրվելիս է եղել ամէն տարի որոշեալ տասանորդը և իրաւունք նոյնութեամբ ապրելու վանքի հողերում։ Այդ թուղթը գրված է 1851 թւին։

Գիւղացիների այդ պատգամաւորութեան անդամները նկարագրում էին կառավարչի վարմունքի մասին գիւղացիների հետ ունեցած իր յարաբերութիւնների մէջ։

— Մեզ դուրս է անում այն հողից, որից կերակրվել են մեր պապերն ու հայերը. մենք ուրախութեամբ կը գնենք այդ հողերը, իսկ եթէ չէք ծախի ու մեզ վրա չէք հաստատի, տուեցէք տասանորդը՝ ինչպէս դարերով տուել ենք, կամ այնքան տուեցէք, որքան ուրիշներն են առաջարկում, միայն թէ մեր ձեռքը գաղթականութեան ցուպը մի տաք,—աղաչում էին գիւղացիք Բարկէն վարդապետին։

Վերջինս հանգստացրեց նրանց, խորհուրդ տալով որ իրանց ձայնը լսելի անեն Էջմիածնին պաշտօնական կերպով, և հաւատացրեց, որ Էջմիածինը թոյլ չի տայ հայ գիւղացուն վանքի հողի վրայից հանելու։

Գիւղացիք այդ մխիթարիչ խօսքերից փոքր ինչ հանգստացան։

Շուշուց և Թեմի զանազան կողմերից կային մի շարք նաև գիւղական ուսուցիչներ, որոնցից մէկը հ. Բարկէնին նոյնպէս գանգատվեց յիշեալ կառավարչից, յայտնելով, որ Էջմիածնի անունը բաւական վարկաբեկել է գիւղացիների շրջանում։

VII

Ժամը 2-ին պաշտօնական ճաշի սեղանը պատրաստ էր դէպի Վանք գիւղը նայող պատշգամբում։ Իսկ ոչ-պաշտօնական սեղանը, որը պատրաստված էր վանքի կանաչազարդ բակում, շրջակայքից եկած գիւղացի հիւրերի ու ուխտաւորների համար էր։

Վանքը ունի միմիայն երկու աթոռ և վեց տաբուրետկա. աթոռի վրա նստել էին երկու հայր սուրբերը, իսկ տաբուրետկաների ծայրերի վրա տախտակներ դրած տեղաւորվեցին 25—30 հոգի։ Մնացեալների (թւով 30—25 մարդ) համար առանձին սեղան պատրաստեցին նոյն պատշգամբի վերջին ծայրում։

Պաշտօնական սեղանի կառավարիչ ընտրվեց նախկին ուսուցիչ, իսկ ներկայումս քահանայ և յոբ. յանձ. փոխ-նախագահ ճեմարանաւարտ Եղիշէ ք. Թարխանեանը, որը հէնց այդ օրերը Վեհափառի կոնդակով արժանացել էր պատուաճաւոր լանջախաչը կրելու իրաւունքի։ Հ. Եղիշէն առաջարկեց մի շարք կենացներ. առաջարկվեցին Թագաւոր Կայսրի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, փոխարքայի (յոմնկայա) Էջմիածնի սինօդի, Թեմի կառավարիչ Զալէն վարդապետի, սինօդի ներկայացուցիչ Բարկէն հայր-սուրբի, պաշտօնական սեղանի շուրջը գտնվող պատգամաւորների ու հիւրերի կենացները։

Հայ մամուլը պաշտօնական ներկայացուցիչ չունէր բացի «Մշակից», որի կենացն առաջարկվեց սեղանի նախագահից, իսկ շնորհակալութիւն յայտնեց տողերիս գրողը։

Ճաշը վերջանալու վրա էր, երբ մի փոքր թիւրիմացութիւն տեղի ունեցաւ, որը սակայն, շնորհիւ երգ.-հաւ. Ե. Յարութիւնեանի, կարելի եղաւ հարթել։ Թիւրիմացութիւնը առաջացաւ այն հանգամանքի շնորհիւ, որ պատգամաւորները բազմաթիւ էին, մինչդեռ պաշտօնական սեղանը չէր կարողանում բոլոր պաշտօնական անձնաւորութիւններին տեղ տալ։

Երեկոյեան խմբովին գնացինք ձորի աղբիւրը։ Այդ աղբիւրը մեզ կատարեալապէս կախարդել էր։ Բժ. Գր. Սադեանը մինչև անգամ մեզ խորհուրդ էր տուել առաւօտը, անօթի, որքան կարող ենք՝ խմենք այդ ջրից, և մենք լսում էինք բժշկի խորհուրդը ու մեծ բաւականութիւն զգում խմելուց յետոյ։

Աղբիւրի ծառազարդ լանջի վրա տեղաւորվելով՝ նախ թէյ խմեցինք, ապա ցիր ու ցան լինելով թփերի տակ՝ սկսեցինք մոր ուտել, որի փշերը թէև ձեռներս ծակծկում ու հագուստներս պատռում էին, բայց մեծ հաճոյք էինք զգում։ Այստեղ ևս խմբովին նկարվեցինք։

VIII

Հետևեալ օրը, երկուշաբթի, ժամը 3-ին, լոյսը դեռ չը բացված սկսեցինք միւս բարև առել յաղթապանծ կանգուն վանքին, Բաղդասար միտրոպոլիտի անմռայց գերեզմանին ու սկսեցինք շարան-շարան իջնել սարից դէպի ձորը՝ Խաչէնի գետը։

Որքան Գանձասար բարձրանալն է դժուար, նոյնչափ էլ իջնելը, որովհետև իջնելիս կանգնել չի լինում, այլ գլորվելու չափ ստիպված ես լինում վազել։ Բարձրանալիս ժամեր անեց, իսկ իջնելիս րօպէներ, և մենք աննկատելի կերպով հասանք գետի ափը, ուր մեզ սպասող կառքերը նստելով վերադարձանք սքանչելի ու կախարդիչ տեսարաններ պարզող նոյն ճանապարհով։

Հասնելով անտառ՝ Բարկէն վարդապետը, ես, Թեմ. դպրոցի տեսչի օգնական Ի. Տէր-Ղազարեան և երկու ուսուցիչներ ամբողջ անտառը ոտքով անցանք, իսկ կառքերը՝ իրանց ճանապարհով։ Մենք ճանապարհին մերթ խօսում էինք զանազան խնդիրներից, հարցերից, մերթ այս ու այն ծառից միրգ պոկում, մոր քաղում և իրար հիւրասիրում։ Այսպիսով՝ շատով մոլորվեցինք անտառում և կորցրինք մեր ճանապարհը։ Ձայն էինք տալիս՝ պատասխան չէինք ստանում։ Վերջապէս նկատեցինք անտառի մէջ մի հայ գիւղացու և երեխան գրկած մի կնոջ, որոնք անտառի միջով դէպի ձորն էին իջնում։ Նրանք մեզ ցոյց տուին ճանապարհը և յայտնեցին, որ մի խումբ կառքեր ճանապարհի մօտ կանգնած են։

Գիւղացուն հարց ու փորձ անելուց պարզվեց, որ նրանք իրանց երեխային տանում են ինչ-որ ջրի մօտ բժշկելու։

— Ի՞նչ ջուր է և որտեղ է գտնվում։

— Անտառի մօտ է, դէպի Ջրաղացները,—պատասխանեց գիւղացին՝ ճանապարհը շարունակելով.—այդ ջուրը Անտօն վարդապետն է գտել, երբ Գանձասարի վանահայր էր, և հիւանդ երեխաներին բժշկում է ջուրը։

Վերջապէս գիւղացու ցոյց տուած ճանապարհը բռնելով ու տեղ-տեղ ձայն հանելով հասանք ճանապարհին և տեղաւորվելով մեր կառքերում՝ շարունակեցինք ճա-

*) Տես «Մշակ» № 178.

առաջ բերել Իտալիայում, ուր այդ հրամանը համարվում է իբրև թշնամական մի ակտ։ Տրիէստում այդ հրամանը ընդհանուր բողոք է առաջ բերել իտալացիների մէջ։ Բողոքի միտինգներ են կազմակերպվում այդ առիթով։ Կառավարութեան դէմ յարձակողական յօդուածներ տպող մի քանի իտալական թերթեր գրաւվել են։

—

Լօնդօն.—Կառավարչական էլեքտրական կայարանում աշխատող 1500 բանւորները եւ միացան գործադուլարար ներկարարներին և գործադուլ արին։ Գործադուլը աճում է։ Երկիւղ են կրում, որ գուցէ նրանց յարեն շինարարական գործի միացեալ ճիւղերում աշխատող բոլոր 200,000 բանւորները նոյնպէս։

—

Գլազգօ.—Բացվեց միջազգային 9-րդ կօօպերացիայի համագումարը։ Ներկայ 600 պատուիրակները 20 միլիօն կօօպերատօրների ներկայացուցիչներ են։ Ողջոյնի ճառում կոմս Գրէյը յիշատակեց միջազգային կօօպերատիվ շարժման զարմանալի աճումը։

—

Լվօվ.—Գիշերը Սիխօվում 20 աւազակների յարձակման ենթարկվեց մարդատար գնացքը, որոնք կանգնեցրին գնացքը, կապկպեցին մեքենավարին և պաշարեցին պօստատար վագօնը։ Պաշտօնեաները վագօնը փակեցին ներսից։ Աւազակները 30 գնդակ արձակելով փախան, առանց որևէ վնաս տալու։

—

Վաշինգտօն. — Նախագահ Վիլսօնը Խուէրտայի խնդրանօք յետաձգել է Մեքսիկայի գրութեան վերաբերեալ հաղորդագրութեան ընթերցումը մինչև օգոստոսի 14-ը։

—

Շանխայ.—Հաղորդում են, որ Նանկինը առաւօտեան անձնատուր եղաւ։ Կառավարչական զօրքերի առաջապահ մասը մտաւ քաղաք։ Վերջին օրերս երկու կողմից էլ շատ սպանվածներ ու վիրաւորվածներ կան։

—

Խարբին.—Քաղաքի և զօրանոցների միջև եղած հրապարակի վրա երեկոյեան ժամը 11-ին 8 զինված խունխուզներ յարձակվեցին շտաբս-կապիտան Խօզօվեցկիի վրա։ Խօզօվեցկին սկսեց ատրճանակից արձակել, վիրաւորեց մէկին. միւս խունխուզները փախան՝ տանելով իրանց հետ վիրաւոր ընկերոջը։

—

Մեքսիկա — Մեկնեց Միացեալ-Պետութիւնների նախագահի պատուիրակ Լինդը։ Նրա բանակցութիւնները մեքսիկական կառավարութեան հետ ոչ մի ցուցմունք չը տուին, թէ հնարաւոր է վէճումը Մեքսիկայի կողմից։ Լուր է պտտում, որ Խուէրտան զէնքի կանչեց պահեստի զինւորներին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

I

Շահը՝ անչափահաս-մանուկ, խնամակալը՝ եւրոպական կուրօրտներում, երկիրը և ժողովուրդը թշուառութեան ծանր լուծի տակ ճնշված-շնչասպառ։

Ո՞վ է տէրը, ո՞վ է հոգացողը։ Երէկվայ ժողովրդի բարեկամը՝ այսօր թշնամի, երէկվայ հերոսը՝ այսօր ողորմելի, երէկվայ հայրենասէրը՝ այսօր սինլքոր, երէկվայ գաղափարականը՝ այսօր դաւաճան, երէկվայ ազատութեան մարտիկը՝ այսօր բռնակալ, երէկվայ անձնուէրը՝ այսօր աւազակ... ո՞վ է հարցնողը, ո՞վ է քննողը։ Երէկվայ մեծատուններն՝ այսօր հաց են մուրում, երէկվայ էշակլին՝ այսօր երկրի բաղդն է տնօրինում, պաժարօր ծախողը՝ այսօր սեփական կառքով, արաբական նժոյգներով սլանում. բարեկից Պարսկաստանը, ամբողջ աշխարհին մնունդ և քաղցրութիւն մատակարարող Պարսկաստանը, մեղր ու կաթ ծորող Իրանը՝ այսօր սովի, քաղցի, դառն թշուառութեան ճիրաններում՝ գալարվում, կենաց և մահու տագնապով տառապում։

Ո՞վ է տեսնում, ո՞վ է մտածում, ո՞ւմն ինչ...

Հարուստ, հողառատ, այգեզարդ գիւղեր ամայանում են, ժողովուրդը - ծեր, երիտասարդ, կին, երեխայ — թափվում քաղաքների փողոցները, աղիողորմ, սրտաճմլիկ աղերսանքներով մի կտոր չոր հաց մուրում, և այն էլ տուող չը կայ։ Երջանիկ է նա, ով դեռ մի կտոր փալաս ունի՝ կիսագլին ծախելու, մանրիկ երեխայոց մի շաբաթվայ աւազախառն հացը ապահովելու համար։

Ահա գալիս են թշուառ գաղթականները գիւղից շարան-շարան, մերկ, ոտաբոբիկ, դալկահար դէմքով, նուաղած աչքերով։ Տեսէք այն երէկվայ հուժկու երիտասարդը՝ ծիւրված, մէջքը կորացած, այտերը դուրս ցցված, ծնօտներն իրարից հեռացած՝ հազիւ կարողանում է դողդոջ քայլերը փոխել։ Տեսէք այն մտառաղձաս պարսկուհուն. նա արդէն աւանդական պատւի վարագոյրը մի կողմն է շպրտել, առանց չարսաւի, կիսամերկ մարմնի բոլոր մասերը երևում են և անզգայացել է, անտարբեր դէպի իր անձը, դէպի աւանդական սովորութիւններն ու օրէնքները, կուրծքը բացել է և իր կաշուդատարկ տոպրակի նման ստինքներով խաբում ծծկեր մանուկին, միւս ձեռքով քարշ տալիս աւելի հասակաւոր երեխային, որը միայն «հաց, հաց» է վնգվնգում՝ շնչասպառ կոկորդով...

Ահա մի պառաւ կմախք, փողոցի մէջտեղն ընկած, մի ձեռքով գրկած մի պատանու դիակ, որը հազիւ շնչում է, իսկ պառաւը սրտամորմոք հոնչում, ճչում, մռնչում՝ «Ո՜վ մուսուլմաններ, միակ զաւակս մեռնում է քաղցից, մի կտոր հաց, միայն մի կտոր հաց և մի կեանք կը փրկէք մահից։ Ո՞ւր ես, Աստուած, ո՞ւր ես մեծ մարգարէ, սրբազան իմամներ. մի կտոր հաց, միայն մի կտոր...»։

Սլանում է խանի կառքը, և միլիօնէր կալուածատէրը երեսը շրջում է միւս կողմը. անցնում է մեծատուն հաջին և անտարբեր կերպով քաշում է ավեհի ջորու երասանակը թշուառներին ստանալ չը տալու և սուրում է դէպի տուն, մարմարեայ աւազանում լուացվելու և իր երեկոյեան աղօթքը ժամանակին կատարելու։

Եւ ահա անցնում է փոքրիկ սպիտակ իշուկի վրա բազմած սրբազան մօլլան, որի ձիւնափայլ աբան փողփողում է մեղմ հովից. աշխոյժ իշուկը պառաւի ձայնից խրտնեց, կանգ առաւ, ականջները ցցեց, բայց մօլլան յօնքերը կնճռոտեց, աչքերը շարժեց և սլացաւ, ժամանակին հասնելու մզկիթ և ջերմեռանդ աղօթողներին բաւաբարութիւն տալու... Իսկ պառաւը հանգում

պէտի հիւրասիրեն իրանց բաժնի հերինների խորովածով։

Սկսվեց մեր նախաճաշը. սեղանի կառավարիչ ընտրվեց Բաբկէն վարդապետը, որը ընդհանուր սեղանը հմտութեամբ կառավարելուց զատ՝ մի քանի հակիրճ խօսքերով կարողացաւ մոռացութեան տալ նախորդ օրվայ ճաշին պատահած թիւրիմացութիւնը։ Շնորհակալութիւն յայտնելով սկսեցինք շարունակել ճանապարհը։ Հասնելով Մաղիկարմուրջին, այստեղ եւս քիչ հանգստացանք և ճանապարհվեցինք դէպի սարը՝ Շուշի։

Քաղաքին 2—3 վերստ մնացած մի փոքր դժբաղդութիւն պատահեց։ Սարից ներքև իջնող փուրգօնից խրտնելով կառքի ձիերը, որի մէջ էին երէցփոխ Միք. Եղիազարեանը և Իվան-աղեր Դաւթեան, կառքը շուռ տուին, ու նստածները կառապանի հետ ոտքերից ու ձեռքերից ջարդուածքներ ստացան։ Բժիշկ Սաղեանը, որը մի շարք դեղեր ունէր հետը շուտափոյթ օգնութեան համար, անմիջապէս մաքրելով ջարդուածքները և դեղ դնելով կապեց ու մխիթարեց ցաւը։

IX

Երեկոյեան ժամը 6-ին նոյն թափօրով մտանք քաղաք ու քաղաքի կենտրոնական փողոցով անցանք առաջնորդարան։

Այդպիսով Շուշու հասարակութիւնը կատարեց իր պարտականութիւններից մէկը, յիշելով դպրոցի հիմնադրի անմոռաց յիշատակը։

Լուսանկարիչ Միրաքեանը, բացի խմբական նկարներից, նկարեց նաև մի շարք այլ պատկերներ—եկեղեցու ներսը, գմբէթը, լուսինը՝ վանքի վրա ընկած և այլ հնութիւններ։

Ս. Գարագաշ

նապարհ։

Ժամը 10-ին հասանք Սէյգի-շէն գիւղը։ Որպէսզի գիւղացիներին նորից նեղութիւն չը պատճառենք, մենք իջևանեցինք գիւղից դուրս, աղբիւրի գլուխը, ուր կային հաստաբուն և ստուերախիտ ընկուզենիներ։

Հէնց նոր էինք իջել, բժ. Սաղեանին մօտեցաւ այն պառաւ կինը, որի թոռանը բժշկելու համար 15 ր. Եղիազարեանին էր յանձնված հիւանդանոցի ծախք, իսկ 3 ր. էլ իրան՝ թոռանը Շուշի բերելու ճանապարհի ծախք։

Այդ կինը յայտնեց, որ իր թոռան ոտքը սկսել է առողջանալ և կարիք չէ զգում Շուշի տանել, հիւանդանոցում բժշկել, ուստի խնդրում է այն 15 ր., որը որոշված է հիւանդանոցին տալ։

Բժիշկը, հասկանալով պառաւի միտքը, որ դրամն է ուզում ձեռք բերել, և քաջ գիտենալով որ այդպիսի վէրքը գիւղում բուժել չէ կարելի, ասաց.

— Դէ որ այդպէս է և թոռանդ ոտքն ինքն իրան առողջանում է, շատ ուրախ եմ, գնա այն 3 րուբլին էլ բեր. մենք այդ փողը այն ժամանակ կը ծախսենք մի այլ հիւանդի վրա։

Պառաւը, տեսնելով որ բանը ինչումն է, երկար աղաչելուց յետոյ անկարող եղաւ փողը ձանկել և՝ ստիպված՝ ընդունեց բժշկի խորհուրդը։

Այստեղ գիւղական քահանաները, որոնք Գանձասար էին եկել ու վերադարձին էլ ճանապարհ էին դնում իրանց խաղքաշիների հետ, մի քիչ ծեծաղ առաջացրին։

Վանքի և մանաւոր ուխտաւորների կողմից այդ օրերը մորթվել են տասից աւելի ոչխարներ, որոնց հերինները, ինչպէս ընդունված է, քահանայի բաժինն է լինում։ Դրանք սուս ու փուս ժողովել ու աղ են արել բոլոր հերինները, և երբ հանգստանալուց, թէյ խմելուց յետոյ կրակ սկսեցին վառել, պարզվեց, որ քահանաները մեզ

էր, պատանին բերանը բաց ու խուփ անում...

Թշուառութեան անհուն ծովում՝ մարդկային խիղճը քարացել է, զգացումները բթացել։ Եւ այսպէս, ամեն մի քայլափոխում՝ զուլումի նորանոր սրտաճմլիկ տեսարաններ, վշտի ու տառապանքի նորանոր պատկերներ։ Կոտորվում է ժողովուրդը, քանդվում, աւերվում. խոպանանում երկիրը։

Ո՞վ է տէրն ու տիրականը, ո՞վ է ճար ու դարման մտածում... Մար Էնդէլի

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Մի գողացված Աւետարան

Վաղարշապատ, 9 օգոստոսի

Խաչիկ ծ. վ. նշանակված է Աբարանի բարեկարգիչ։ Բարեկարգիչ լինելով՝ այցելում է անխտիր Աբարանի գիւղերը։ Ինչպէս լսեցինք, ի մէջի այլոց այցելում է նաև Բաշաբարան գիւղը և, իմանալով որ Զօղէյենց տանը հին Աւետարան կայ, ուրին այցելում են շատ ուխտաւորներ, գնում է ու տան տիրոջը ասում, թէ Աւետարանը տանը չի կարելի պահել, այլ պէտք է եկեղեցում լինի, և մի կերպ համոզում է։ Աւետարանը փաթաթված է լինում գոյնզգոյն խաս թաշկինակներով և դրված է լինում մի արկղի մէջ։ Բարեկարգիչը այդ արկղը կնքում է բարեկարգչական կնիքով և ապա հրամայում քահանաներին շուրջառ առնել. ի հարկէ ինքն էլ է շուրջառ առնում, ու արկղը բարձր բռնած եկեղեցու զանգակները խփելով, խաչով խաչվառով և շարականներ երգելով առօք փառօք արկղը տանում են եկեղեցի։

Անցնում է մի քանի շաբաթ. սաստիկ երաշտի պատճառով ժողովուրդը իր հնաւանդ սովորութեան համաձայն գալիս է քահանայի մօտ և խնդրում է յայտնի հաշակ ունեցող Աւետարանը հանել և թափօր կատարելով շրջեցնել հանդը, որ անձրև գայ։

Քահանան հրաժարվում է բարեկարգչի կնիքը քանդել և աւետարանը հանել։

Ցասահատված ժողովուրդը վերցնում է արկղը, կնիքը պոկում, բաց է անում արկղը և ի զարմանս ամենքի արկղի մէջ փոխանակ Աւետարանի՝ գտնում է չաքարի կապոյտ թուղթ։ Ցուցվում են տէրները և զանազան հայհոյանքներով պահանջում Աւետարանը, որը և յետ են առնում։

Աբարանցի

—

Տանուտէրի ընտրութիւնը

Հաւրութ, 8 օգոստոսի

Հաւրութի շրջանը, որ բաղկացած է՝ Թաղասեռ, Սարին-Շէն, Ցօր, Վանք, Տաք, Նորաշէնք, Միրիքճալու, Քօչբէք, Կամրակուճ և Վ.Թնաշատ գիւղերից, ընտրում է մի տանուտէր։

Անցած աշնան երեք անգամ ժողով կազմացաւ տանուտէր ընտրելու համար, բայց միշտ էլ անաջող։ Վերջին ընտրութիւնը, թէև կանոնաւոր էր, բայց ձայները սահմանված թւից (պէտք է լինի 600 ձայն) մի քանի տասնեակով պակաս էր, և այդ պատճառով էլ նահանգապետի կողմից չը հաստատվեց։ Նոր ընտրութիւն նշանակված էր անցած յուլիսի 28-ին, բայց կրկին չը կայացաւ, որովհետև պարզվեց, որ ձայների սահմանված թիւ չը կայ։ Ուստի նշանակված էր նոր (5-րդ) ընտրութիւն, որը և տեղի ունեցաւ ամսիս 4-ին։ Տանուտէր ընտրվեց Ս. Աբալեանցը։

Հայկանուշ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(Տուրգենևից)

—

Մի ժամանակ մենք մօտ, մտերիմ ընկերներ էինք... Սակայն չար րօպէն եկաւ, և մենք բաժանվեցինք որպէս հակառակորդներ։

Շատ տարիներ անցան... Եւ ահա, եկայ մի քաղաք, որտեղ ընկերս ապրում էր. ես իմացայ, որ անյուսալի հիւանդութեան մէջ է և կամենում է ինձ հետ տեսնվել։

Ես գնացի նրա մօտ. մտայ նրա սենեակը... մեր հայեացքները իրար պատահեցին։

Հազիւ կարողացայ նրան ճանաչել։ Աստուած իմ, հիւանդութիւնը ինչ օրի էր ձգել նրան։

Դեղնած, նիհարած, ճաղատ գլխով, նեղ, ալեզարդ միրուքով նա նստած էր մի շապկով, որ դիտմամբ ճղել էր... Նա չէր կարող ամենաթեթև զգեստի ճնշումը տանել։ Ուժգնօրէն նա պարզեց իր նիհար, հիւծված ձեռքը, ամբողջ ոյժով մի քանի անհասկանալի բառեր շշնջաց. արդեօք դա ողջոյնն էր, թէ նախատինք, ով գիտէ։ Ուժասպառ կուրծքը փողփողաց և ուռած աչքերի սեղմված բիբերի վրա հոսեցին ժլատ, տանջալից արտասուքի երկու կաթիլներ։

Սիրտս դադարեց բաբախելուց... Ես նրա մօտ աթոռի վրա նստեցի և, ցած իջեցնելով իմ ակ-ամայ հայեացքս այդ սարսափի և անկանօնութեան առաջ, նոյնպէս պարզեցի ձեռքս։

Սակայն ինձ թւաց, թէ նրա ձեռքը չը կպաւ իմին։

Ինձ թւաց, որ մեր միջև նստած էր հանդարտ՝ սպիտակ մի կին։ Երկար ծածկոցը ծածկել էր նրան ոտքից մինչև գլուխ։ Ոչ մի կողմ չէին նայում նրա խոր, դժգունած աչքերը, ոչինչ չէին ասում նրա անգոյն շրթունքները...

Այդ կինը միացնում էր մեր ձեռքերը... նա ընդմիշտ հաշտեցրեց մեզ։

Այո... Մահը մեզ հաշտեցրեց...

Ցար. Ցարութիւնեան

Բերքը Լոռու շրջանում

Կուրդան, 7 օգոստոսի

Թէև այս ամառ եղանակները միանգամայն չորային էին և ներկայիս էլ Լոռու համար չը տեսնված շոգն ու երաշտը շարունակվում են, բայց հացի բերքը առատ է։ Անցեալ տարի թէև մի քանի գիւղերի սահմաններ ենթարկվել էին կարկտահարութեան, բայց այս տարի զերծ մնացին այդ արհաւիրքից։

Շրջանիս գիւղացին այս տարի էլ գոհ է իր վիճակից։ Նրա հողը այս տարի ևս կը լցվի հացով։ Սակայն ցաւալին այն է, որ գիւղացին այսպիսի տարիներում ևս անտարբեր է դէպի հասարակական օգտակար գործերի իրականացումը. օրինակ՝ շրջանիս երկու մեծ գիւղերը՝ Շահալին և Գիւլ-Ագարակը՝ դեռ 1907 թւից ունեն սկսած դպրոցական շէնքեր, որոնք մինչև օրս էլ մնում են անկատար և մատնված են քայքայման, թէև ազգաբնակութեան ցանկութեան դէպքում այս շէնքերի ծախսը այնքան էլ զգալի չէր լինի։

Այս տեսակէտից շրջանիս մի շարք գիւղերից կարելի է զատել 62 ծուխ ունեցող փոքրիկ Ջօրագիւղը, որը կարողացաւ շահել տարին և սկսեց ու մօտ ժամանակներս կը վերջացնի բնակչութեան համեմատ հսկայական ծախս պահանջող՝ աղբիւրի կառուցման գործը, որը նստում է 8000 ր.։

Այգիների բերքը չը տեսնված է. ծառերը կռացած են ծանր պտուղի տակ. թէև պէտք է ասել, որ չոռոգվող այգիները խիստ երաշտից չորանում են։

Այս տարի Լոռու պարծանք մեղուն այն չը տուեց, ինչ որ սպասում էին մեղուապանները։ Սրա պատճառներից մէկը երաշտն է, իսկ միւսը՝ փոտախտը, որի տարածմանը նպաստում է մեր անփոյթ ու անզգոյշ մեղուապահը։ Փոտախտով վարակվել են շրջանիս՝ կարելի է ասել բոլոր մեղուանոցները, և ամեն կողմից կը լսէք մեղուների բնաջնջվելու փչանալու մասին։

Գետնախնձորը շատ վատ է. գուցէ չը տայ ցանած սերմի կէսն անգամ։

Թէև մեղր և գետնախնձոր չը կայ, այնուամենայնիւ տարին ընդհանրապէս աջող կարելի է համարել, քանի որ գիւղացուն ապրեցնող հացը առատ է։

Կարծում ենք, որ գոնէ այս տարի, օգտվելով հացի առատութիւնից, մեր գիւղացին՝ մի րօպէ թողնելով իր անձնական շահը՝ կը ձեռնարկի հասարակական օգտակար գործերի, որոնց իրականացման պարտականութիւնը ընկնում է գիւղի գրագէտ և բանիմաց մասի վրա։ Արտուր

—

Երաշտի ազդեցութիւնը

Նոր-Բայազէտ, 7 օգոստոսի

Հացաբոյսը հնձված է. երկարատև երաշտի ազդեցութեամբ այս տարի մեր հողագործութեան յոյսերը չարդարացան։

Ամբողջ բուսականութիւնը խանձվել է առանց անձրևների, իսկ ջրային տեղեր Աստուած տայ. մեզանում բոլոր տափերը անջրդի են և թողնված են երկնքի նախախնամութեան... Բարձրադիր տեղերում դեռ մի փոքր հասակ ունի հացաբոյսը. աւելի վնասված է տափարակներում, ուր բուսել է 3—4 վերշօկ բարձրութեամբ, ուստի այդպիսի հացաբոյսը չի արժանանում գերանդիով հնձելուն, այլ դրան փետտում են ձեռքով, որ ահագին աշխատանք է խլում հողագործ դասից՝ մեծ ծախք ու չարչարանք պատճառելով։

Ըստ երևոյթին հացի արդիւնքը նոյնպէս չնչին է լինելու մեզանում, ինչպէս խոտինը։ Ուստի կաշխատեմ բազմակողմանի տեղեկութիւններ ունենալուց յետոյ գրել «Մշակին» հացի արդիւնաբերութեան մասին։ Սարսափելի երաշտ է. ամբողջ յուլիսը անցաւ տօթի և սաստիկ շոգերի տակ՝ առանց մի կաթիլ անձրևի։ Աւելացնեմ՝ որ արտերից շատերը չեն քաղվում, քանի որ աշխատաւորութեան գինը դուրս չէ գալիս։ Ընդհանուր լքումն է տիրում ժողովրդի մէջ։

Ս. Ե. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Այսօր երեկոյեան ժամը 7-ի գնացքով Սամտրեդիայից Թիֆլիս է վերադառնալու Վրաստանի և Իմերեթի թեմի առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսը։

✦ Թիֆլիս է վերադարձել քաղաքագլուխ Ա. Ի. Խատիսեանը։

✦ «Մշակի» մէջ հաղորդված էր, որ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նստաշրջանը օգոստոսի 13-ին Գանձակում քննելու էր թւով 10 դաշնակցականների գործը, որի առիթով կանչված էին մօտ 50 վկաներ, ի թիւս որոց և «Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթարը։ Մեղադրվողներին պաշտպանելու եկած էին մայրաքաղաքից յայտնի փաստաբաններ Սօկոլօվ, Սկարեատին, Վօյնովիչ, ինչպէս և Տ. Ցոլհանսեան, Ալ. Պապովեան և ուրիշները։ Դատաստանական պալատը, գտնելով որ գործի մէջ կան մի քանի թերութիւններ և որ ոչ բոլոր վկաները ներկայ են, որոշեց գործի դատավարութիւնը յետաձգել մինչև յիշեալ պակասութիւնների լրացումը։

✦ Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան ստատիստիկական բիւրօն ներկայումս ստացել է Անդրկովկասի զանազան մասերի իր թղթակիցներից 500-ից աւելի բլանկներ գիւղատնտեսութեան և անասնապահութեան դրութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններով մինչև օգոստոս ամսվայ կէսը։ Այդ նիւթերը բիւրօն արդէն սկսել է մշակել։

✦ Չերքեզօվսկայա փողոցը Թիֆլիսի ամենաբանուկ փողոցներից մէկն է։ Այդտեղ վաղ առաւօտից կատարվում է բացի էլեքտրաքարշից ամեն տեսակ կառքերի ու բեռնակիր սայլերի երթեւեկութիւն, մանաւանդ որ Պեսկի փողոցի և ապրանքապահ կայարանի հաղորդակցութիւնը կապվում է Չերքեզօվսկայա փողոցով։ Միւս կողմից այս փողոցի երթեւեկութիւնը մեծ է այն պատճառով, որ արգելված է բեռնակիր սայլերին անցնել Միքայէլեան փողոցով։ Այդ ամենօրեայ մշտական երթեւեկութիւնը Չերքեզօվսկայա փողոցում ամառվայ ամիսներում առաջ է բերում մի չը տեսնված փոշի, որ լցնում է այդ փողոցի վրա գտնվող բնակարանները։ Իսկ դրա դէմ միակ միջոցը շուտ-շուտ ջրելը պէտք է լինի։ Բայց եկէք տեսէք, որ մեր քաղաքի «հայրերը» այդ մասին այնքան էլ լուրջ չեն մտածում։ Նրանց հոգը չէ, որ հարիւրաւոր ընտանիքներ կը բնակվեն փոշու մէջ։ Ճիշդ է, միմիայն երեկոյեան դէմ ջրվում է Չերքեզօվսկայա փողոցը, սակայն այդ շատ քիչ է, և չարիքը չէ վերացվում։ Անհրաժեշտ է առնուազն այդ փողոցը, ինչպէս է Փետրվարի 19-ի փողոցը, որ ամենաբանուկ փողոցն է կառքերի ու բոլոր սայլերի, դրօշկաների, ջրել օրական երեք անգամ՝ առաւօտները, կէսօրերին և երեկոները։

✦ Մօտ ժամանակներս Նոր-Նախիջևանում կայանալու են քաղաքային խորհրդի ընտրութիւններ. այդ առիթով ռուս մարդկանց մի խումբ, ինչպէս տեղական թերթերից երևում է, պայքար է սկսել «խլելու Նախիջևանը հայերի ձեռքից, հեռացնելու քաղաքային գործերից հայերին, որոնք իբր թէ քաղաքի եկամուտի մեծագոյն մասը շահեցնում են յօգուտ տեղի հայ ազգաբնակութեան»։ Ռուս մարդկանց այդ խմբի քօղարկված ձգտումն է միացնել Նախիջևանը Ռօստովին, որպէսզի զրկում վերջին հայերին մեծամասնութիւնից։ Ինչպէս երևում է, նրանց առաջարկով, քաղաքային գործերի առեւտրը յարգել է նրանց խնդիրքը, հնարաւորութիւն տալով մտցնել քաղաքային ընտրողական ցուցակների մէջ 200-ի չափ նոր ռուս ընտրողներ։

✦ Թիֆլիսի ոստիկանութիւնը յուլիս ամսվայ ընթացքում պարտադիր որոշումները խախտելու համար կազմել է 1662 արձանագրութիւն, ի թիւս որոց 501 արձանագրութիւն բակերն ու փողոցները անմաքուր պահելու համար, 7 արձանագրութիւն հացի և 6 արձանագրութիւն էլ մսի սակագները խախտելու համար։ Այդ արձանագրութիւնների հիման վրա պատասխանատուութեան են ենթարկվում 2024 հոգի։ Եթէ դրամի վերածենք ու միջին թւով ընդունենք, որ սովորականի համեմատ իւրաքանչիւրը դրանցից պիտի ենթարկվի 5-ական րուբլի տուգանքի՝ կը տեսնենք, որ մօտ տասը հազար րուբլի վճարում են, գլխաւորապէս, տանտէրերը իբրև տուգանք։

✦ Բարձրագոյն հաստատութեան է արժանացել յուլիսի 7-ին Պետական Խորհրդի և Դումայի հաւանութիւնը ստացած օրէնքը՝ Օլթի-Նարիման-Տուրէցկօյ խճուղին պետական միջոցներով կառուցանելու համար։

✦ Մեզ խնդրում են տպել, որ լոյս է տեսել Ռոմանոս Մելիքեանի և Ազատ Մանուկեանի հեղինակած «Երաժշտական այբենարանը», որ Պետերբուրգի պետական կօնսերվատօրիայի գեղարուեստական (պրօֆեսօրների) խորհուրդը դրուատել է իբրև օգտակար դասագիրք փոքր ու միջին հասակաւոր սաներին դասաւանդելու երգ-ձայնագրութեան դասագիրք։ Տպագրութիւնը արված է խնամքով, գինը նշանակված է 35 կ.։

✦ Օգոստոսի 18-ին ժողովրդական Տանը առաւօտեան ժամը 10-ին տեղի ունենալու է տպարանների, լիտօգրաֆիաների և կազմարար արհեստանոցների բանւորների ընդհանուր ժողովը նոր հիմնվող տպագրական գործի արհեստակցական ընկերութեան համար կանոնադրութիւն մշակելու և հիմնադիր յանձնաժողով ընտրելու նպատակով։

✦ Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի տեսուչ Յ. Ամատունին վերադարձել է արտասահմանից, ուր գտնվում էր արձակուրդի միջոցին։

✦ Քաղաքային տեխնիկ Լիսիցեանը առաջարկել է վարչութեանը Կուրի վրա ձգված Հալաբարի կամուրջը լայնացնել մինչև 7—8 սաժէն։

✦ Օգոստոսի 25-ին տեղի կունենայ կովկասեան ոստիկանական շների մարզութեան քննութիւնը։ Դասընթացները աւարտել են 13 ոստիկան, որոնցից իւրաքանչիւրը քննութեան դուրս կը հանի իր վարժեցրած շունը։

✦ Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն միջնորդութիւն է յարուցել, որպէսզի գանձարանից եկող տարի յատկացնեն 6950 րուբլի շրջանային տարրական դպրոցների ուսուցիչների ու վարժուհիների համար դասընթացներ բանալու նպատակով։ Անդրկովկասի ցեմստվային դպրոցների ուսուցիչների ու վարժուհիների համար այդ տեսակ դասընթացներ բանալու նպատակով Կովկասի ցեմստվային նախահաշւով յատկացվել է 3000 րուբլի։

✦ Քաղաքային բոլոր հիմնարկութիւններին վառելափայտ մատակարարելու համար

վարչութիւնը երկու անգամ աճուրդ է նշանակել, բայց երկու անգամ էլ չէ կայացել։ Տեղական փայտապահեստները վարչութեան արած հարցմանը պատասխանել են, որ վարչութեան մշակած պայմանները չափազանց ծանր են իրանց համար։ Այդ հանգամանքից դրդված՝ անտառական կոմիտէտը կը վերաքննի յիշեալ պայմանները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՒՐՈՎ ՊԷՏՔ Է ՀԵՐՔԵԼ

I

Գետաբէկ, 25 յուլիսի

«Մշակի» № 126-ում զետեղելով մի հաշիւ Զարեքայ վանքի անտառից Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանին բաց թողնված փայտեղէնների նկատմամբ՝ մենք ոչ ոքի գայրոյթը շարժելու նպատակը չենք ունեցել, նաև չենք կարծել, որ անաչառ յօդուածը Զարեքայ վանքի կալուածների կառավարիչ Միքայէլ Տէր-Աւետիքեանին այնքան մեծ դժգոհութիւն պատճառած լինէր, որպիսին նկատելի է «Մշակի» 157-դ համարում նրա գրած հերքումից։

Մենք պարզ թւանշաններով ցոյց ենք տուել, որ կապալառու միսկինլուեցի (այլ ոչ մինդքինդցի, ինչպէս սխալ տպւած էր «Մշակի» № 126-ում) մօլլա Մամէդ քերբալայ Սօուն-օղլին Զարեքայ վանքի անտառից մատակարարել է Գետաբէկի պղնձահանքին փայտեղէններ՝ $6161^3/_4$ կուփ աճուխ. 44,923 հատ հաճարի կոլոր կոտրներ՝ երկարութեամբ իւրաքանչիւրը մի արշին, հաստութեամբ 4—6 վերշօկ. $215^3/_4$ խորանարդ սաժէն վառելափայտ հաճարից պատրաստած. 14,266 կտոր կոլոր կաղնի՝ իւրաքանչիւրի երկար. 1 արշ., հաստութիւնը 3—$5^1/_2$ վերշօկ. կաղնի շպալ՝ երկար. 10,186 հատը $2^1/_2$ արշ., 244 հատը 3 արշ., տեկի շպալ (ոչ թէ տիկի) երկար. 3343 հատը՝ $2^1/_2$ արշ., 46 հատը 3 արշին. 18,200 հատ հոնի մուրճի կոթեր. 9540 հատ հաճարի թիի կոթեր. 3428 հատ հաճարի տաղարի ձողեր. իւրքանչիւրը միջին հաշւով 10 արշ. երկարութեամբ և $2^1/_2$—$3^1/_2$ վերշօկ հաստութեամբ։

Հաճարի տախտակներ	երկար.	լայնութ.	հաստութեամբ
355 հատը	6 արշ.	5 վերշ.	1 վերշ.
84 հատը	5 արշ.	5 վերշ.	1 վերշ.
130 հատը	6 արշ.	5 վերշ.	$^1/_2$ վերշ.
և 5 հատը	5 արշ.	5 վերշ.	$^1/_2$ վերշ.

և մատնանշել ենք գներատեղերի վրա, որոնցից տարեկան արդիւնք է ստացվում մինչև 1800 ր.։

Այս մանրամասն յայտարարած թւերի դէմ Միքայէլ Տէր-Աւետիքեանը՝ ասում է. «Յօդուածագիրը չարաչար սխալվում է իր հաշւի մէջ (ծը Թւի). նրա ներկայացրած հաշիւը ոչ մի հիմք չունի (ինչով ապացուցվե). գործի փաստացի կողմը այն է՝ որ պղնձահանքի գործարանի համար փայտեղէնները մատակարարված են ոչ միայն Զարեքայ վանքի անտառից, այլ և Շամշադինի արքունական և Զուլգադարօվների անտառներից և ուրիշ տեղից(?)»։

Միթէ մենք ասել ենք, թէ Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանը օգտվելիս է եղել և օգտվում է միայն Զարեքայ վանքի անտառներից։ Ոչ և ոչ։ Մեր խօսքը մենք սահմանափակել ենք միմիայն Զարեքայ վանքի անտառից ծախված փայտեղէնների հաշիւներով. պղնձահանքի գործարանի հաշիւը՝ թէ ինչ տեղից, որքան փայտեղէն է ստանում՝ տեսնելու դիտաւորութիւն բնաւ չենք ունեցել։ Մենք էլ լաւ գիտենք, որ այդ գործարանը կլանելով Շամքօռ կիրճի, արքունական դարաւոր հարուստ անտառները՝ պէտք է իր երեսը շուռ էր տուել դէպի մի ուրիշ կողմ։ Այսպիսի դժուարին նեղ հանգամանքում պղնձահանքի գործարանի համար ամենամօտիկ, ամենայարմար դիրք ունեցող անտառներն են Շամշադինի արքունականը և Զուլգադարօվներինը։

Պղնձահանքի գործարանի կապալառուների մէջ աչքի ընկնող գլխաւորներից եղել են և կան այժմ նուզգարեցի Ցովհ. Յարութիւնեանը և միսկինլուեցի մօլլա Մամէդ քերբալայ Սօուն-օղլուն։ Առաջինը՝ Յարութիւնեանը ներկայումս պղնձահանքի գործարանին մատակարարում է փայտեղէններ Զուլգադարօվների և պէտք եղած, դէպքում Շամշադինի արքունական անտառներից. իսկ երկրորդ՝ մօլլա Մամէդը վանքի անտառներից։ Եւ այդ կապալառուները մատակարարելով պղնձահանքի գործարանին զանազան տեսակի փայտեղէններ՝ առանձին-առանձին հաշիւներով ստանում են իրանց հասոյթները. մեր խօսքն է միայն վանքի մասին է եղել։

Սակայն Միք. Տէր-Աւետիքեանը՝ ուրիշ անտառների վրա ակնարկելով՝ փախուստ է տալիս Զարեքայ վանքի անտառից Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանին մատակարարած փայտեղէնների զանազան տեսակների պարզ հաշիւը ներկայացնելուց։ Չէ՞ որ թւանշանները պիտի թւանշաններով հերքվեն, այլ ոչ հեքիաթներով։

Ցետոյ՝ նա գրում է. «Այս փաստը (ինչ փաստ) ապացուցվում է պղնձահանքի գործարանի վերատեսչի № 749 պաշտօնական գրութիւնով։ Դիտողի հաղորդած տեղեկութիւնները համեմատելով այն պաշտօնական գրութեան տեղեկութիւնների հետ միանգամայն սխալ է»։ Փառք Աստուծոյ, լաւ պըրծաք. հաշիւը բոլորովին ուղիղ է, միայն մածուն է պակասը։

Այդ ինչ պաշտօնական տեղեկութիւններ են, որ նորապսակ հարսի պէս վարագոյրի տակից չեն դուրս գալիս լոյս աշխարհ. այդ ինչ հաշիւ է, որ Մ. Տէր-Աւետիքեանը փոխանակ լրագիրներում հրատարակելու, որպէսզի ամենքը կարդան և կարդալուց յետոյ իրանց անկախ համոզմունքը կազմեն, իր մօտ թագցրած է պահում և, ինքնահաւան վստահութեամբ, մեր հաշիւը վերացական փքուն խօսքերով սխալ համարում։

Այս-մէկ։

Երկրորդ. միթէ վանքի անտառից ծախած փայտեղէնների քանակութիւնը իմանալու համար առանձին կարիք կար Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանի կառավարչի դուռը ծեծելու կամ Զուլգադարօվների ու Շամշադինի արքունական անտառներով զբաղվելու. միթէ Մ. Տէր-Աւետիքեանը վանքի կալուածների կառավարիչը լինելով՝ անգամ չէր իմանում, թէ որքան և ինչ տեսակէտի փայտեղէններ են ծախվել վանքի անտառից, ոչ թէ միայն Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանին, այլ և Գետաբէկի գործարանի վայրում ապրող ուրիշ բնակիչների վրա, որը մեր հաշւի մէջ ի նկատի չենք առել. միթէ վանքի անտառից փայտեղէն ծախելու համար վանքապատկան կալուածների գլխաւոր կառավարչից հրահանգ չունի ստացած Մ. Տէր-Աւետիքեանը, թէ ինչ տեսակի և որքան իւրաքանչիւր տարի պիտի վանքի անտառից փայտեղէններ ծախէ. միթէ նա չունի մատեանները, յատուկ գրքեր, ուր պիտի արձանագրվեն թէ անտառից ծախած զանազան տեսակի փայտեղէնները և թէ դրանից ստացած մուտքը. չէ որ առանց հաշւի անհնարին է կալքեր կառավարել. ուստի մենք չենք տարակուսում, որ կալքերի կառավարութեան վերաբերեալ բոլոր հաշիւները իր ամբողջ մանրամասնութիւններով Մ. Տէր-Աւետիքեանի ձեռքի տակ պիտի պատրաստ լինեն։ Եւ այսպիսի փաստացի տեղեկութիւնները նրա մօտ լինելուց յետոյ, դեռ Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանի կառավարչի կամ ուրիշ անտառների ետևից է վազվզում։

Դիտող

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Լուրերի համաձայն՝ Թիւրքիայի դէմ սկսված ֆինանսական բօյկոտը տապալվեց շնորհիւ Գերմանիայի ու Ֆրանսիայի հակազդեցութեանը, որովհետև բօյկոտը սպառնում է Թիւրքիայում զետեղված ֆրանսիական միլլիարդներին։

◆ Գերմանիայի չը միանալը պետութիւնների հաւաքական առաջադրութեանը՝ վճռեց Ադրիանուպօլսի հարցը. Բօլգարիային յայտնել են, որ Ադրիանուպօլիսը կը մնայ Թիւրքիայի ձեռքում։ Այդ յայտարարութիւնից յետոյ Բօլգարիան աշխատում է գոնէ իր ձեռքում պահել Կըրք-Քիլիսէն։

◆ Լօնդօնից հաղորդում են, որ վերջին օրերս Ռուսաստանը Թիւրքերին Թրակիայից վռնելու հարցում զիջումներ է անում։ Նա համաձայնվում է Թիւրքերի ձեռքում թողնելու Ադրիանուպօլիսը այն պայմանով միայն, եթէ Կըրք-Քիլիսէն իր շրջակայքով տրվի Բօլգարիային, Ադրիանուպօլիսը բոլորովին զինաթափ անվի։ Ռուսաստանի այդ քայլը կը պաշտպանեն մեծ պետութիւններից շատերը։

◆ Պօրտուգալիայի միապետականները պատրաստութիւններ են տեսնում օգոստոսի 26-ին, էկս-թագաւոր Մանուէլի հարսանիքի օրը, ապստամբութիւն սկսելու։

◆ Վարշաւայի բանտում ապստամբել են մանկահասակ կալանաւորները։ Ապստամբութիւնը ճնշել են զինուորների օգնութեամբ։

◆ Արդիւնաբերողների շրջանում, ինչպէս ասում են, վճռված է միջնորդութիւն զարթեցնել, որպէսզի ադմինիստրացիան հետամուտ չը լինի բանւորներին մայիսի 1-ը տօնելու համար, որովհետև բէյարէսխաները իր հերթին առիթ են լինում, որ բանւորները գործադուլ յայտարարեն անտեսական պահանջներ առաջարկելով։ Առհասարակ արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչները այն կարծիքն են յայտնում, որ իրանց շահերը պահանջում են, որպէսզի կառավարութիւնը միջամտութիւնից հեռու պահի իրան, հետևի չը միջամտելու քաղաքականութեանը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

13 օգոստոսի

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ։ Այրվեց 11 տնից բաղկացած մի թաղ։

ԿՐՕՅԱՆԿԻ (Արևմտեան Պրուսիա)։ Առաւօտեան ժամը 11-ին Կէօնիգսբէրգ-Բերլին գնացող ճեպընթաց գնացքի վագոնը, կայարանի մօտից անցնելիս, ըէլսերի կտրվելուց, շուռ եկաւ։ Սպանվել է 1 ուղևոր, ծանր վիրաւորված են 2 հոգի և թեթև՝ 10-ը։

ՏՕԿԻՕ։ Առաջիկայ սեպտեմբերի 19-ից իջեցվում է հեռագրական տարիֆը արտասահմանի հետ։ Ամեն մի խօսքը Եապոնիայից և Հարաւային Սախալինից Վլադիվօստօկի կամ Կեախտայի վրայով դէպի Ասիական Ռուսաստան այժմ կարժէ 64 ցենտ, Եւրոպա՝ 80։

ՎԵՆԵՑԻԱ։ Զինուորական Բ. Ս. դիրիժաբլը բարձրանալով գիշերվայ ժամը 12 և 45 րոպէին Հռօմի մօտիկ Վինեադիվալլայից՝ իջաւ Կամպալտօնում առաւօտեան ժամը 10 և 10 րոպէին, անցնելով ամբողջը 9 ժամում մի ճանապարհ, որը անցնում է էկսպրեսը 11 ժամում։

ՉԸ ՀԱՍՑՎԱԾ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Վլադիկավկազից—Կարապետեանին, Կատարսկի զավօդներից—Ավրամեանին, Մօսկվայից—Պերգուլեանին, Բէլի-Կլիւչից—Խաչիկեանին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դուք ունե՞ք գլխացաւ։

Կատարում էք ամեն օր ձեր բնական պահանջը։ Եթէ դուք ամեն օր արտաթորութիւն չունէք, այդ դէպքում փչացած կերակուրը երկար մնում է աղիքներում և թօնաւորում ձեզ։ Հէնց այդ թունաւորումն էլ առաջացնում է գլխացաւ, սրտախառնոց, անկանոն մարսողութիւն։ ՍԿԱՎՈՒԼԻՆԸ—որ լուծողական է, դեղահատիկների ձեւով, առանց հոտի—ամեն օր առաջացնում է արտաթորումն։

ՍԿԱՎՈՒԼԻՆԸ
լուծողական է,
դեղահատիկներ
առանց հոտի եւ համի

(B. 37938)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Վերաքննութիւնները օգոստոսի 19-ից, ընդունելութեան քննութիւնները՝ օգոստոսի 26-ից։ Դպրոցին կից կայ ԱՑԲԲԵՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ։ Վճարն է 30 րուբլի կիսամեակի համար։

(15, 17) 639. 2—1

ՄԵԾ-ՍԱԼԱ գիւղի երկդասեան տղայոց դպրոցի համար հարկաւոր է

մի ուսուցիչ-խմբապետ

22—23 դասով, որը պէտք է աւանդէ երգեցողութիւն, կրօն և վայելչագրութիւն և պատրաստէ խումբ (եկեղեցու համար) տարեկան երկու ձայնով։ Ռոճիկ 600 րուբլի։

Դիմել՝ աւագ-ուսուցիչ Եղիազար Խաւրանեանին։ Հասցէն՝ Нахичевань н./Д., сел. Большіе-Салы.

(ա. օ.) 627. 4—4

ԵԿԻՈՐ ԵՐԿՈՒ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ՊԱՐՈՆՆԵՐ

որոնում են մի սենեակ բոլոր յարմարութիւններով և ճաշով ինտելիգենտ հայ որեւէ ընտանիքում։ Պայմանների մասին տեղեկանալ «Եւրոպա» հիւրանոցում, Пушкинская ул. № 13 սենեակը, առաւ. ժամը 9—11, կէսօրից յետոյ ժամը 3—5։

(ա. օ.) 631. 3 3

Ախալցխայի հայոց երկսեռ դպրոցների ուսուցչական խումբը կազմված է, պատասխան չը ստացողները ազատ են։

Նախագահ՝ Մակարեան

636. 3—2

ՄԵՐՎԻ հայոց եկ.-ծխ. երկս. դըպրոցի համար հարկաւոր է

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

12 դ. հայոց լեզուի 4 դ. իրազննութեան, 2 դ. վայելչագրութեան և 8 դ. երգեցողութեան համար։

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

17 դ. թւաբանութեան, 6 դ. հայոց լեզուի, 2 դ. աշխարհագրութեան և 2 դ. երկրաչ. ձեւագիտութեան համար։ Առաջինը՝ բացի դասերից պէտք է իմանայ կազմել քառաձայն խումբ, ունենայ լաւ ձայն և կիրակի ու տօն օրերին պէտք է երգէ եկեղեցում. երկրորդը՝ դասերից դուրս սաների հետ պարապելու է մարմնամարզութեամբ օրական 10—15 րոպէ։ Ռոճիկ միմիայն 700 ր.։

Դիմել Дилиджанъ Тиграну Ананову՝ ինձ, մինչև ամսիս 20-ը. այնուհետև՝ Тифлисъ, Мадатовскій островъ заводъ Джагетяна.

Աւագ-ուսուցիչ՝

Պատ. Աթաբէգեան

635. 3—2

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ I-ԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԻՑ ԵՐԿՍԵՌ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

(XIV տարի)

Դասընթացքներում աւանդվում են իտալական կրկնակի սիստեմով հաշւապահութիւն համապատասխան արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերին, առևտր. թւաբանութիւն, առևտր. թղթակցութիւն, առևտր. իրաւունք, սղագրութիւն և ցանկացողներին սովորեցնում են գրող մեքենայի վրա։

Պարապմունքների սկիզբն է սեպտեմբերի 16-ից 1913 թ.։

Դասընթացքները տևելու են 6 ամսից ոչ պակաս։ Զբաղմունքները երեկոները՝ շաբաթական 3 անգամ։ Վճարը 40 ր. ամբողջ դասընթացքի համար։

Խնդրագրերը՝ յանուն Թիֆլիսի Առևտրական Դպրոցի վերատեսչի՝ ընդունվում են դպրոցի դիւանատանը առ. ժ. 10—1-ը։ (կ. ե. հ.) 614. 12—6

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Գ. ԵՒ Մ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

Նիկօլայեվսկայա, 36, Վօրօնցօվի արձանի մօտ։ Ընդունելութիւնը երեկոյեան ժամը 4—7-ը։

613. 50—7

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ

ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Ն. Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

(Գոյութիւն ունի 1895 թ.)

Հեղինակ առևտրական հաշւապահութեան ձեռնարկի հայոց եւ ռուսաց լեզուով և զան. հարուստ հրատար.։

Տալիս է երկու սեռի անձանց մասնագիտական առևտրական գիտութիւն 4-ամսեայ դասընթացքում, ամենօրեայ պարապմունքներով։

Դասընթացքներում անցնում են.—Առևտրական և արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերի հաշւապահութիւն, Նաւթարդիւնաբերութեան և Նաւթագործութեան ճիւղ հետ միասին, զանազան մեթօդներով, կատարեալ լրացումն կրկնակի իտալական սիստեմով և առևտր. թւաբանութիւն, առևտր. նամակագրութիւն, մուրհակային և առևտրական իրաւունքներ, քաղաքատնտեսութիւն, վատ ձեռագրի ուղղումն։

Ոչ պարտադիր առարկաներն են՝ 1) Օտար լեզուներ, 2) Ստենօգրաֆիա (սղագրութիւն) և 3) Ռեմինգտօնի վրա գրել։

Ուսուցիչները բարձր կրթութիւն ստացած մասնագէտներ են, որոնք գործնականապէս և տեսականապէս պատրաստված են ամեն մի առարկայի համար առանձին։

Վկայագրերը տրվում են մինիստրութեան թոյլտուութեամբ։

Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ից 1913 թ.։ Խնդրագիրների ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—11-ը, երեկոյեան 5—7-ը։ Ծրագիրը և կանոնները տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Դասընթացքներին կից հաստատված են քիչ պատրաստված անձանց համար առանձին պատրաստողական և լրացուցիչ դասարաններ ռուսաց լեզուի և թւաբանութեան համար։

Կուրսերը առաջարկում են ցանկացողներին ունենալ իրանց առևտր. գործերի համար գործնակ. և տեսականապէս պատրաստված հաշւապահներ, օգնակ., կոնտր. և այլ առևտր. ծառայողներ դիմել կուրսերի հիմնադրին։

Կուրսերի ընթացաւարտների թիւը անցնում է 2000 հոգուց։

Անձամբ և նամակներով դիմել՝ Тифлисъ, Учредит. Бухг. Курсовъ Н. В. Абраамяну, Николаевская, 22, Телефонъ 7—44.

(կ. հ. ե.) 576. 0—11

Մեր պահեստի գեղարուեստ. բացիկների շրջանառութիւնը աւելի ընդարձակելու համար մենք ուղարկում ենք ձրիաբար մի շատ ընտիր ալբոմ գեղարուեստ. 300 հատ բացիկներով կամ թէ վճարում ենք ալբոմի փոխարէն,

ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳ ՌՈՒԲԼԻ ԿԱՆԽԻԿ ԴՐԱՄ

նրան, ով ուղիղ կերպով կը լուծէ ստորև բերված խնդիրը և կը պատուիրէ մեզ մօտ 25 հատից ոչ պակաս գեղարուեստ. բացիկներ՝ ուղարկելով 85 կ., կամ թէ վերադիր վճարով՝ 95 կ.։

? | 4 | | |
| | 5 | |
| | | 6 | ?

Քառակուսի 9 վանդակներում 1—9 թւանշանները պիտի զետեղել այնպէս, որ իւրաքանչիւր ուղիղ գծի (3 վանդակի) գումարը լինի 15, և որ այդ գումարը կրկնվի, ըստ կարելոյն, աւելի շատ անգամ։ Խնդիրը լուծելու իրաւունքը պատկանում է նրան, ով մեզ մօտ պատուիրած և վճարած ունի 25 հատ բացիկների համար։ Որովհետև իւրաքանչիւր անձ, ով ուղիղ կերպով վճռած ունի խնդիրը, ստանում է պրէմիա, հետևաբար՝ դիմում անելուց պիտի յայտնել, թէ որ պրէմիան է ցանկանում—ալբոմը թէ՞ դրամը նոյնպէս և նամակի մէջ նշանակել, առանձին բարակ թղթի մի փոքրիկ կտորի վրա, ճշգրիտ հասցէն։

(Л. 12951) О-ВО «УНИВЕРСАЛЪ», ЛОДЗЬ С. 27. 10—8

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՈՍԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.

Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։

Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։

Գործնական պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանօնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլլօգրաֆիա (ռեմինգտօն և ուր. և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և դատ-դատ։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 284 ունկնդիր, որոնցից 53 հոգի իգական սեռից)։

Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՈՍԵԱՆ

(ե. հ. կ.) 556. 0—16

Типографія канцеларіи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный